

УПОВНОВАЖЕНИЙ
Верховної Ради України з прав людини

вул. Інститутська, 21/8, м. Київ, 01008, тел. (044) 298-70-33 E-mail: hotline@ombudsman.gov.ua

Міністерство юстиції України

Офіс Генерального прокурора
(до відома)

ПОДАННЯ

Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини

(згідно з частиною третьою статті 15 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини»)

Статтею 3 Конституції України визначено, що людина, її життя і здоров'я є найвищою соціальною цінністю.

Права і свободи людини і громадянина закріплено у Розділі II Конституції України та, відповідно до статті 22 Основного Закону України, не є вичерпними, гарантуються і не можуть бути скасовані.

Згідно зі статтею 101 Конституції України Уповноважений Верховної Ради України з прав людини здійснює парламентський контроль за додержанням конституційних прав і свобод людини і громадянина, метою якого є:

захист прав і свобод людини і громадянина, проголошених Конституцією України, законами України та міжнародними договорами України;

додержання та повага до прав і свобод людини і громадянина у відносинах, що виникають між юридичними особами публічного та приватного права, а також фізичними особами, які перебувають на території України, у випадках, передбачених окремим законом;

запобігання порушенням прав і свобод людини і громадянина або сприяння їх поновленню;

сприяння приведенню законодавства України про права і свободи людини і громадянина у відповідність до Конституції України, міжнародних стандартів у цій сфері.

Мною, у зв'язку із здійсненням на підставі статей 13 та 19¹ Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини», парламентського контролю за додержанням конституційних прав і свобод людини і громадянина та захисту прав кожного на території України, виконанням функцій національного превентивного механізму (далі – НПМ)

відповідно до Факультативного протоколу до Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання виявлено грубі порушення прав людини на захист від катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання у діяльності державної установи «Коростенська виправна колонія № 71» (далі – Коростенська ВК №71, установа), у якій на час відвідування НППМ утримувалось 643 осіб.

Статтею 5 Загальної декларації прав людини, статтею 3 Декларації про захист усіх осіб від катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання, статтею 7 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права, статтею 2 Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання, статтею 28 Конституції України визначено, що ніхто не повинен зазнавати тортур, або жорстокого, нелюдського, або такого, що принижує його гідність, поводження і покарання.

Передбачено, що жодні виключні обставини, якими б вони не були, стан війни чи загроза війни, внутрішня політична нестабільність чи будь-який інший надзвичайний стан не можуть бути виправданням катувань чи інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання.

Згідно з положеннями частини 3 статті 50 Кримінального кодексу України покарання не має на меті завдати фізичних страждань або принизити людську гідність.

Частиною 1 статті 8 Кримінально-виконавчого кодексу України (далі – КВК України) серед основних прав засуджених визначено право на гуманне ставлення до них та на повагу їх людської гідності; засуджені не повинні підлягати жорстокому, нелюдському або такому, що принижує їх гідність, поводженню.

Також, частиною 1 статті 115 КВК України, правилом 10 Мінімальних стандартних правил поводження з в'язнями та пунктом 18.1 Європейських пенітенціарних правил (далі – ЄПП) передбачено, що норма жилої площі на одного засудженого не може бути меншою 4 м².

Однак під час відвідування встановлено, що в окремих житлових приміщеннях відділень СПС установи зазначені вище вимоги не дотримуються.

Так, на момент відвідування у житловому приміщенні № 1 відділення СПС (№ 9), де проживало 46 осіб, площа приміщення складає 165,1 м², тобто фактична площа на одного засудженого 3,5 м².

Аналогічні порушення норм площі встановлено у камерних приміщеннях №№ 8 та 9 дисциплінарного ізолятора (далі – ДІЗО), а також камері № 21 приміщення камерного типу (далі – ПКТ), у яких перебували засуджені.

Окрім цього, у камерних приміщеннях № 13, 15, 22 відстань між протилежними стінами складає всього 1,5 м.

У доповіді Уряду України за наслідками візиту Європейського Комітету із запобігання катуванням та нелюдському або такому, що принижує гідність,

поводженню чи покаранню (далі – КЗК) до України [СРТ/Inf (2020) 40] Комітет рекомендує розширити або вивести з експлуатації будь-які камери розміром менш ніж 6 м² (без урахування санітарних вузлів) і щоб відстань між протилежними стінами кожної камери складала не менш ніж два метри.

У пункті 13 доповіді КЗК зазначено, що проблема із переповненням житлових приміщень призводить до негігієнічних умов, постійної відсутності приватності, перенавантаження медичних служб та інфраструктури установи.

Окрім цього, така ситуація виступає приводом до подання чергових заяв проти України до Європейського суду з прав людини.

Так, у справах «Яковенко проти України» (Yakovenko v. Ukraine) (заява № 15825/06 від 26.04.2006) та «Кулік проти України» (Kulik v. Ukraine) (заява № 34515/04 від 04.09.2004) зазначено про неналежні умови утримання в місцях несвободи, а саме недостачу площі у житлових приміщеннях.

За цих підстав Європейський суд з прав людини постановив, що у зв'язку з неналежними матеріально-побутовими умовами порушено статтю 3 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та призначено виплати значних сум коштів в якості моральної компенсації.

До нормативно-правових актів, які регламентують діяльність виправних колоній, 2015 року внесено зміни та виключено норму, яка передбачала фіксацію до стін ліжок у дисциплінарних приміщеннях на денний час.

Незважаючи на це, в установі збереглися засоби для такої фіксації, що створює умови для можливих зловживань з боку працівників установи та може виступати додатковим каральним елементом під час покарання, так як засуджені можуть бути позбавлені можливості сидіти та лежати на ліжку протягом дня.

Відповідно до вимог пункту 6 розділу II Правил внутрішнього розпорядку установ виконання покарань, затверджених наказом Міністерства юстиції України від 28.08.2018 № 2823/5 (далі – ПВР УВП) у відділеннях СПС, ДІЗО, а також інших приміщеннях, де перебувають засуджені, має розміщуватись наочна інформація із зазначенням номерів телефонів «гарячих ліній», поштових та електронних адрес Міністерства юстиції України, Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, Європейського суду з прав людини, Державного бюро розслідувань, Офісу Генерального прокурора, обласної і окружної прокуратур, Департаменту з питань виконання кримінальних покарань, міжрегіонального управління, а також регіонального центру з надання безоплатної правничої допомоги.

У порушення зазначених вище вимог групою НПМ встановлено відсутність наочної інформації у камерних приміщеннях ДІЗО.

У відповідності до вимог пункту 1 розділу XIII ПВР УВП відправлення засудженими листів проводиться без обмеження їх кількості і тільки через адміністрацію установи виконання покарань. З цією метою на території установи виконання покарань вивішуються поштові скриньки, які щодня відкриваються уповноваженими посадовими особами. Для відправлення листів засудженими, які тримаються у камерах, поштові скриньки вивішуються перед прогулянковими двориками.

Під час відвідування приміщень ДІЗО (ПКТ) установи встановлено, що відповідні поштові скриньки для відправлення листів засуджених, які тримаються в ДІЗО, перед прогулянковими двориками відсутні.

Зазначене також суперечить вимогам правила 24.1 ЄПП, згідно з яким особам у пенітенціарних установах необхідно дозволяти максимально часто спілкуватися по телефону або в інші способи зі своїми родинами, іншими особами та представниками зовнішніх організацій.

У ході відвідування представниками групи НПМ встановлено надмірну заграбованість вікон у деяких камерних приміщеннях ДІЗО (ПКТ) установи.

Так, у камерних приміщеннях ДІЗО №№ 8, 9 та 10, а також ПКТ №№ 21 та 22 через надмірну заграбованість недостатньо природного освітлення.

На час відвідування показник загального освітлення складав від 21 до 35 lux, при тому, що згідно додатку Ж «Нормативні показники освітлення приміщень житлових будівель», Державних будівельних норм (далі – ДБН) В.2.5-28:2018 «Природне і штучне освітлення», затверджених наказом Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України від 03.10.2018 № 264, освітленість робочих поверхонь спальних, житлових кімнат має складати 150 lux.

У порушення вимог правила 22.5 ЄПП та Норм забезпечення меблями, інвентарем і предметами господарчого призначення виправної колонії середнього рівня безпеки, затверджених наказом Міністерства юстиції України від 27.07.2012 № 1118/5 (далі – Норми забезпечення) камерні приміщення ДІЗО №№ 8, 9 та 10, ПКТ №№ 21 та 22, коридор та житлове приміщення дільниці КДіР, а також коридор та житлове приміщення № 1 відділення СПС (№ 9) не забезпечені баками для питної води ємністю 15 л. з водорозбірним краном, кришкою, кухлем і тазом у зв'язку із чим, засуджені змушені вживати воду з централізованого водогону установи.

Незважаючи на наявність в установі результатів санітарно-мікробіологічного дослідження питної води (вода відповідає нормам), виданих 27.03.2024 Коростенським районним відділом державної установи «Житомирський обласний центр контролю та профілактики хвороб Міністерства охорони здоров'я України», до представників групи НПМ надходили численні скарги від засуджених щодо якості питної води та неможливості її споживання через забрудненість.

Відповідно до вимог пункту 4 розділу IV Порядку використання технічних засобів нагляду і контролю у виправних та виховних колоніях Державної кримінально-виконавчої служби України, затвердженого наказом Міністерства юстиції України від 26.06.2018 № 2025/5 (далі – Порядок використання технічних засобів нагляду і контролю), сигналізаційна система виклику застосовується для надання можливості особам, узятим під варту, та засудженим здійснити виклик персоналу і складається із кнопок, які встановлюються у камерних приміщеннях та індикаційної панелі, що відображає інформацію про стан кнопок.

У порушення вимог вищезазначеної норми Порядку використання

технічних засобів нагляду і контролю, а також вимог правила 18.2 ЄПП камери ДІЗО (ПКТ) системою сигналізації, яка дозволяє ув'язненим негайно встановлювати контакт із персоналом установи, належним чином не забезпечені.

Під час відвідування встановлено, що камерні приміщення ДІЗО (ПКТ) обладнано кнопками виклику персоналу, проте, сама сигналізаційна система виклику перебуває у непрацюючому стані, потребує ремонту та налаштування, а подекуди заміни.

Таким чином, засуджені для здійснення виклику персоналу установи змушені наносити удари по внутрішній стороні дверей камери руками або підручними засобами.

Відсутність сигналізаційної системи виклику створює сприятливі умови для зловживань з боку персоналу установи та порушень прав осіб, узятих під варту, та засуджених.

У порушення вимог розділу XXXIII ПВР УВП сектор для тримання осіб, узятих під варту, не обладнаний згідно вимог Норм забезпечення, що порушує права осіб, узятих під варту, на достатній життєвий рівень.

Так, для ув'язнених осіб у секторі не обладнано приміщення для зберігання продуктів харчування з холодильниками, інші побутові приміщення, які необхідні для гідної життєдіяльності.

Окрім цього штатною структурою установи, затвердженою наказом Міністерства юстиції України від 27.06.2018 № 2060/5, сектор для тримання осіб, узятих під варту, не забезпечений жодною штатною одиницею персоналу.

Обладнання дільниці КДіР також не відповідає вимогам Норм забезпечення. Так, в дільниці КДіР не обладнано сушарку, що викликає значну кількість нарікань з боку засуджених.

При проведенні конфіденційних бесід із засудженими групою НПМ встановлено, що серед іншого, відсутність сушарки призводить до того, що засуджені змушені користуватися вологим одягом та білизною, яка не висихає на вулиці, особливо під час атмосферних опадів.

Кімната для зберігання продуктів харчування та житлове приміщення дільниці КДіР перебувають у незадовільному санітарно-гігієнічному стані та потребують проведення ремонтних робіт.

Окрім цього, у житловому приміщенні дільниці КДіР наявний лише один табурет, яким користуються 12 осіб, які перебувають у зазначеній дільниці.

У порушення вимог Порядку забезпечення речовим майном та норм належності речового майна для засуджених, які відбувають покарання в установах виконання покарань та слідчих ізоляторах, затвердженого наказом Міністерства юстиції України від 20.02.2012 № 280/5 (далі – Порядок забезпечення речовим майном та норм належності речового майна) не всі засуджені, які перебувають у дільниці КДіР, забезпечені речовим майном у повному обсязі. Так, у чотирьох засуджених дільниці ватяні матраци перебувають у незадовільному стані та потребують заміни.

У деяких житлових приміщеннях відділення СПС № 9 ліжка розташовані впритул одне до одного, що не забезпечує засудженим особистого простору та порушує правило 18.1 ЄПП.

Під час відвідування установи групою НПМ встановлено відсутність укриттям для захисту засуджених в особливий період, що є порушенням вимог частини 4 статті 32 Кодексу цивільного захисту України та Вимог щодо забезпечення нумерації та здійснення обліку фонду захисних споруд цивільного захисту, затверджених наказом Міністерства внутрішніх справ України від 09.07.2018 № 579.

Таким чином, засуджені ВК піддаються щоденному ризику для життя та здоров'я, залишаючись незахищеними, відповідно, у гуртожитках та на робочих місцях під час повітряної тривоги, обумовленої актами військової агресії РФ проти України.

В установі порушуються вимоги Правил пожежної безпеки в Україні, затверджених наказом Міністерства внутрішніх справ України від 30.12.2014 № 1417 (далі – Правила пожежної безпеки в Україні), що може привести до ураження електричним струмом засуджених та становить загрозу для їх життя і здоров'я, а також може призвести до виникнення пожеж або задимлень у ВК.

Так, у житловому приміщенні № 1 відділення СПС № 9 представниками групи НПМ виявлено електрочайник, який перебував в незадовільному технічному стані.

На території виробничої зони установи, представниками групи НПМ встановлено наявність будівель, які перебувають у вкрай зношеному, а подекуди в аварійному стані.

На сьогоднішній день ці будівлі не використовуються, під впливом атмосферних опадів відбувається їх природня руйнація, і для осіб, які можуть випадково в них опинитися вони складають реальну загрозу для життя та здоров'я.

У порушення вимог Додатку 7 Положення про організацію лазне-праального обслуговування осіб, які тримаються в установах виконання покарань та слідчих ізоляторах, затвердженого наказом Міністерства юстиції України від 08.06.2012 № 849/5 (далі – Положення про організацію лазне-праального обслуговування) у відділенні СПС № 9 установи відсутня визначена службова документація, зокрема, «Книга обліку видачі мила, миття в лазні та заміни білизни».

Вищевикладене може свідчити про зловживання з боку адміністрації установи при використанні та списанні миючих засобів, а реальне незабезпечення милом призводитиме до порушення гігієнічних норм та розвитку паразитарних захворювань.

У ході конфіденційного спілкування із засудженими, представниками групи НПМ встановлено наявність випадків залучення засуджених до роботи в їдальні установи понад 40 годин на тиждень, що є порушенням статті 52 Кодексу законів про працю України, статті 119 КВК та пункту 4.1 Інструкції про умови праці та заробітну плату засуджених до обмеження волі або позбавлення волі,

затвердженої наказом Міністерства юстиції України від 07.03.2013 № 396/5.

У порушення вимог пункту 7 глави 3 розділу II Порядку організації надання медичної допомоги засудженим до позбавлення волі, затвердженого наказом Міністерства юстиції України та Міністерства охорони здоров'я України від 15.08.2014 № 1348/5/572 та статті 21 Закону України «Про захист населення від інфекційних хвороб» до роботи у лазні установи залучаються особи, які своєчасно не пройшли необхідного медичного обстеження, що може призвести до розповсюдження різних захворювань.

Так, під час відвідування групою НПМ лазні установи у одного із працівників встановлено відсутність санітарної книжки.

Палати-камери медичної частини не відповідають пунктам 8.3.2.4 та 8.3.2.7 розділу Державних будівельних норм України для будинків і споруд закладів охорони здоров'я, зокрема, відсутні санітарно-гігієнічні приміщення із зоною для душу, шафи для зберігання особистих речей тощо.

Окрім цього, у порушення вимог Державних будівельних норм України ДБН В.2.2-40:2018 «Інклюзивність будівель і споруд» в медичній частині не створено умов доступності для осіб з інвалідністю (відсутні пандуси, поручні, контрастне маркування сходових маршів тощо).

Також, у порушення вимог пункту 3.11 розділу III Положення про організацію лазне-прального обслуговування у місці (куточку) фельдшера медичної частини (фельдшерського пункту) ЛПК установи відсутня аптечка (сумка) для надання медичної допомоги засудженим, що не дозволить фельдшеру, у разі потреби, надати своєчасну та якісну медичну допомогу особам, які її потребують.

Крім, цього у порушення вимог Заходів та Засобів щодо попередження інфікування при проведенні догляду за пацієнтами, затверджених наказом МОЗ від 03.08.2020 № 1777, в медичній частині наявний лише один ізолятор для перебування двох осіб з інфекційними захворюваннями, що унеможливорює розміщення хворих на інфекційні захворювання окремо від інших засуджених.

Під час відвідування групою НПМ встановлено загальний некомплект персоналу по установі 57 осіб. Слід зазначити, що у пункті 26 сьомої загальної доповіді [СРТ/Inf (97) 10] Європейського Комітету з питань запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню (далі – доповідь КЗК) вказано, що за неадекватного забезпечення кадрами підтримання безпеки і виконання режимних вимог роблять необхідною часту понаднормову роботу персоналу, яка призводить до стресових станів і швидкої втомлюваності (відомої як «вигорання»). Все це, в свою чергу, призводить до синдрому постійної втоми та емоційного виснаження персоналу установи.

Також, слід зазначити, що за результатами опрацювання спеціальної доповіді Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини «Про стан справ щодо недопущення в Україні катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання в 2023 році», серед іншого, Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини поінформовано, що приміщення усіх установ виконання покарань забезпечені

меблями, інвентарем і предметами господарчого призначення у відповідності до вимог Норм забезпечення, а забезпечення засуджених речовим майном здійснюється у відповідності до вимог Порядку забезпечення речовим майном та норм належності речового майна.

На підставі викладеного, з метою усунення виявлених порушень прав і свобод людини і громадянина, обумовлених діями або бездіяльністю персоналу установи, а також приймаючи до уваги те, що:

відповідно до підпункту 2⁷ пункту 3 Положення про Міністерство юстиції України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 02.07.2014 № 228, Міністерство юстиції України забезпечує контроль за дотриманням прав людини і громадянина, вимог законодавства щодо виконання і відбування кримінальних покарань, реалізацією законних прав та інтересів засуджених та узятих під варту осіб,

керуючись статтею 101 Конституції України, статтями 13, 15, 16, 22 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини»,

ВИМАГАЮ:

1. Розглянути подання та вжити заходів, спрямованих на усунення порушень, виявлених у державній установі «Коростенська виправна колонія (№ 71)», зокрема:

1.1. Додатково опрацювати питання щодо приведення норм площі на одного засудженого і ув'язненого у відповідність до вимог національних та міжнародних нормативно-правових актів;

1.2. Забезпечити в повному обсязі матеріально-побутові умови у камерних приміщеннях, збірному відділенні установи, які відповідають правилам санітарії та гігієни;

1.3. Вжити заходів щодо розміщення наочної інформації та облаштування перед прогулянковими двориками поштових скриньок для листування;

1.4. Вжити заходів щодо демонтажу замків фіксацій до стін ліжок в камерах ДІЗО;

1.5. Забезпечити належний рівень природного і штучного освітлення у камерних приміщеннях ДІЗО (ПКТ);

1.6. Забезпечити постійний доступ засуджених до чистої питної води у відповідності до вимог національного законодавства та міжнародних стандартів;

1.7. Вжити заходів щодо обладнання та використання сигналізаційної системи виклику відповідно до вимог Порядку використання технічних засобів нагляду і контролю;

1.8. Вжити додаткових заходів щодо створення належних умов для реалізації права засуджених на приватність та особистий простір;

1.9. Вжити заходів щодо комплектування вакантних посад;

1.10. Вжити заходів щодо усунення виявлених порушення правил гігієни і санітарії під час приймання передач, залучення засуджених до роботи на об'єктах харчування та ЛПК установи;

1.11. Забезпечити контроль за обліком видачі мила, миттям в лазні та заміною білизни в приміщеннях ЛПК установи;

1.12. Забезпечити дотримання Правил пожежної безпеки в Україні, затверджених наказом Міністерства внутрішніх справ України від 30.12.2014 № 1417;

1.13. Вжити заходів щодо дотримання вимог трудового законодавства України щодо захисту трудових прав працевлаштованих засуджених;

1.14. Опрацювати питання щодо облаштування в установі укриття;

1.15. Розглянути питання щодо облаштування в медичній частині додаткового ізолятора для осіб, хворих на інфекційні захворювання, та провести ремонтні роботи у наявному приміщенні ізолятора;

1.16. Вжити додаткових заходів щодо забезпечення належних терапевтичних умов та облаштування палат медичної частини відповідно до вимог державних будівельних норм.

2. У спосіб, передбачений чинним законодавством, вжити заходів щодо притягнення винних службових осіб до відповідальності.

Про результати розгляду подання та вжиті заходи у місячний строк повідомити Уповноваженого.

Звертаю увагу, що відмова органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян, підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності, їх посадових і службових осіб від співпраці, а також умисне приховування або надання неправдивих даних, будь-яке незаконне втручання в діяльності Уповноваженого з метою протидії передбачають відповідальність згідно з чинним законодавством.

Додаток: звіт за результатами відвідування державної установи «Коростенська виправна колонія (№ 71)» на 18 арк. в 1 прим.

**Уповноважений Верховної Ради
України з прав людини**

Дмитро ЛУБІНЕЦЬ

Куцопатрий Дмитро (050)-967-95-51

